

Jana Kodetová, **Dialekt Quintova eposu Posthomerica ve srovnání s homérským dialektem.**

Užití augmentu a stahování sloves

Diplomová práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2022

Posudek oponenta

Předložená práce se věnuje tématu, které – nad rámec povšechných informací v rámci nejazykově zaměřených publikací – nepatří mezi častá témata odborných monografií nebo studií (jak konstatuje i J. Kodetová na s. 5 a 9–10): epickému jazyku Quinta ze Smyrny, studovanému na materiálu páté knihy jeho díla *Posthomerica*, jejíž volba je uspokojivě odůvodněna na s. 6 (až na termín „dynamický“ – je myšleno „variabilní“?). Srovnávání s jazykem homérských eposů je při tom samozřejmým, ba snad až nutným postupem. To, že se autorka rozhodla neusilovat o komplexnější popis jazyka a zaměřila se pouze na dva vybrané jevy u slovesných tvarů (použití nebo naopak absenci a) augmentu a b) vokálních kontrakcí v přítomných kmenech), se ve světle konečného rozsahu práce ukázalo jako rozumným rozhodnutím. Obecný závěr, k němuž autorka dospívá (s. 86: „*Posthomerika* jsou do vysoké míry závislá na Homérovi“), není překvapivý či inovativní, ovšem to, co k němu autorku přivedlo, nelze v žádném případě označit za pouhou kompilační a rozsahem zanedbatelnou práci: jde jednak o zevrubnou a kompletně (až únavně, což ovšem má být pochvalou) dokládanou statistickou práci, jednak o pokusy Quintovy jazykové volby na vybraných příkladech pochopit, resp. interpretovat.

Statistický aspekt práce je apriori zdařilý a téměř nenapadnutelný (srov. ale výhrady níže), ačkoli čtenářsky poněkud předimenzovaný. Pro své interpretační pokusy v části věnované augmentu se autorka selektivně opřela o názory (hypotézy) formulované pro jazyk homérských eposů E. Bakkerem a F. De Deckerem, i když na základě jejich studií dospěla i k hypotézami minimálně zatíženému rozdělení materiálu na pasáže s „homérskými přirovnáními“, řečmi postav atd. (s. 28–29). Mé dojmy z tohoto aspektu práce jsou smíšené: autorka Bakkerovy teze sama nebo s odvoláním na jiné autory také chvályhodně podrobuje kritice (např. s. 23f.), nečiní pak ale úplně jasným, proč a do jaké míry je považuje za nadále nosné; její interpretace Quintova užití augmentu inspirované Bakkerem a De Deckerem působí alespoň zčásti poněkud nuceně (cf. např. s. 40 s pozn. 97), sama si však je hypotetického charakteru těchto interpretací vědoma, na něj poctivě upozorňuje (např. s. 43 a 64) a zvažuje vícero možností.

Věcně a badatelsky je tedy práce solidní a podnětná, ať už autorčiny jednotlivé interpretace a nestatistické závěry akceptujeme, či nikoli.

Po formální stránce práce naopak skýtá velice chatrný obraz a dá se předpokládat, že vůbec neprošla konečnou redakcí. Materiálu k výtkám na adresu autorky je v práci tolik, že nepovažuji za nutné a únosné pokoušet se toto tvrzení dokládat. Obecně konstatuji, že konsekventnost formální úravy nebo aparátu není silnou stránkou práce. Konkrétně pak musím vytknout alespoň uživatelsky zásadní nedostatky: opakované (ne)odkazy „Chyba! Nenalezen zdroj odkazů“ (s. 26 atd.), prázdnou pozn. 136, neúplný odkaz na Bakkeru v pozn. 139, nedokončenou větu „Podíváme-li se znovu na výsledky analýzy poměrů výskytu augmentovaných tvarů v narativu a řečech“ na s. 88, nejasnost, zda autorka používala první nebo druhé vydání Rixovy knihy („Rix, 1976“ passim, na s. 22 ale „Rix, 1992“), nejasný text „nejdelší přirovnání v 5. knize 47 příklad 19“ na s. 47, nesoulad v práci citovaného řeckého textu s tím, který je ve Vianově edici („**ἦεν** οὐκ ἐθέλων σχεδόθεν δέ οἱ **ἔσπετο** Μοῖρα“ na s. 39 [chybí interpunkce]; „**θέτο**, καὶ μιν ἀπάντων“ na s. 46 [μιν je navíc]), údaj „342-346 Kymothoe“ v pozn. 78 (recte: „342-344 Kymothoe“), příležitostně zmatené statistické údaje (na s. 71 je asi omylem zmíněno „18 tokenů“ místo 19 a „40 tokenů“ místo 41; nevím už ale, jak uvést do souladu zde zmíněný „žádný token, jehož přítomný kmen na -o“ (sic!), s konstatováním na s. 68 „o-kmen je v 5. knize *Posthomerik* jen 1“) či přechody mezi 5. knihou a celými *Posthomerika* (s. 85: „z 5. knihy *Posthomerik* v celém díle [sic! – JB] nenalezneme variantní tvar“; s. 33: „V *Posthomerikách* dohledáme celkem 370 tokenů v indikativu sekundárního času“ [myšlena je předpokládám pouze 5. kniha]) a v neposlední řadě to, že formátování řeckého textu v příloze k práci (tj. v souboru s excelovou tabulkou) učinilo alespoň pro pisatele těchto řádků přílohu zcela

nepoužitelnou.

Třetí a poslední část posudku věnuji vybraným postřehům o tom, jakou zdatnost autorka prokazuje v základním grécistickém „řemeslu“ a jak svou práci organizuje. Jde zdánlivě o formální aspekty práce, oba však mají zčásti dopady i na její obsah, resp. na autorčinu argumentaci a statistiky. V této souvislosti se také nabízí dost otázek, resp. podnětů pro obhajobu práce.

Zdálo by se, že autorka nezvládla plně práci s použitou edicí *Odysseie*, když v pozn. 135 píše, že v *Od. X, 470* „se ale jedná o zrekonstruovaný text“.

Autorka předkládá vlastní (prozaický) překlad Quintova textu. Místy mám o jeho správnosti jisté pochybnosti:

- s. 12 τρις τόσον Ἑρμοῦ ἄπωθεν, ὅσον βοόωντος ἀκούσαι; JK: „třikrát tak daleko od Hermu, který je slyšet řvoucí“; recte: „třikrát tak daleko, jak ho lze uslyšet hučet“.
- s. 16 Ὡς φάμενον προσέειπεν ἑμμελῆς Ἀγαμέμνων; JK: „A tak prý pravil Agamemnón“; recte: „Když tak promluvil, oslovil ho Agamemnón“; správnější, ač nikoli zcela přesný, má autorka překlad formule na s. 52 a 54, takže se lze ptát, proč nebyla schopna různé instance uvést do souladu.
- s. 49 Πληιάς εὐτ' ἀκάμαντος ἐς Ὀκεανοῖο ῥέεθρα δύεθ', JK: „kdy se Pléiady noří do nikdy virů neutišitelného oceánu“; proč autorka použila plurál?
- s. 49 Ὁ δ' ἐν κονίησι τανύσθη, Τυφῶν ὡς τὸν Ζηνὸς ἐνεπρήσαντο κεραυνοί; JK: „Ležel natažený v prachu, jako byl Tyfón zasažený Diovy blesky.“, lépe: „natáhl se (padnul) jako Týfón, jehož zasáhly (spálily) Diovy blesky“.
- s. 55 οὐ νύ σ' ἐκεῖσ' ἐνόησα πονεύμενον οὐδέ τις ἄλλος Ἀργείων; JK: „nevšiml jsem si ani teď, že by ses ty nebo někdo jiný z Řeků podílel“; recte: „teď jsem si nevšiml já ani nikdo jiný z Argejců, že by ses namáhal (usiloval)“.

Na margo pasáže citované na s. 38 (Καὶ τότε Τρώιοι οὐρανὸν εἶρον δικάσαντ' ἀλεγεινὴν αἰζιγῶν· νίκην δὲ καὶ ἄμβροτα τεύχεα δῶκαν πάντες ὁμοφρονέοντες ἐμπτολέμῳ Ὀδυσῆϊ) bych se autorky, ačkoli je její překlad v zásadě v pořádku, zeptal, jak by identifikovala tvar δικάσαντ', resp. proč ho zde nevyznačuje jako indikativ sekundárního času. Cf. též s. 65, kde je v tabulce coby „ind.“ „aor.“, „act.“ Další, zásadní otázka zde tedy je, zda ho autorka začlenila do statistik.

Autorka v práci několikrát věnuje pozornost Quintovu hapax legomenon ἀμπετέτυκτο: na s. 19, 30, 45 (zde s překladem, který si ale možná zaslouhuje korekci: Τηθὺς δ' ἀμπετέτυκτο καὶ Ὀκεανοῦ βαθὸν χεῦμα; JK: „Téthys vše obklopovala i hluboký proud Okeanu“; doslovně: dookola byla vytvořena [vyobrazena] Téthys a hluboký tok Ókeanu“), 86, 87 (zde dvakrát, z toho jednou omylem a bez přízvuku i přídechu), 88. V této souvislosti je podstatné to, že tezi, která se od začátku nabízí a je pro interpretační aspekt práce zásadní, totiž že zdánlivě originální Quintovy slovesné tvary jsou inspirované sémanticky sice alespoň mírně odlišnými, ale po odhlédnutí od předpony morfologicky totožnými homérskými tvary, autorka stručně zmiňuje až v „Závěru“ práce, tedy jaksí okrajově, nikoli v rámci vlastní sekce věnované rozboru Quintova (ne)užívání augmentu.

Otázky vzbuzují také rámcové informace k některým jazykovým jevům, které autorka podává a o kterých by zčásti měla být zpravena z výuky během studia (konkrétně pod mým vedením):

- s. 22: „že původnější jsou tvary neaugmentované a že augment byl přidáván jako inovace v rámci řečtiny a indo-iránských jazyků (Bakker, *similies*, 3) právě v době vzniku homérských eposů“ – Novější studie opravdu vnímají augment v řečtině a dalších jazycích coby inovaci, ovšem jako společnou izoglosu předků těchto jazyků; element, který se nakonec stal augmentem, se stěžejí mohl objevit a stejným směrem vyvíjet nezávisle v tolika indoeurospkých jazycích/větvích. Z toho plyne, že použitá formulace a v ní artikulovaná datace jsou podle mého soudu problematické až chybné. Dále je nutno mít na paměti, že homérské eposy vznikaly dlouhou dobu a i coby psané dílo mají různé chronologické vrstvy či redakce.
- s. 27: Při uvádění *sk*-kmenů autorka podává nenáležitý amalgám: většina prezentovaných informací se týká *sk*-prezntních kmenů (včetně ind. impf.), které nalezneme v řečtině obecně a jejichž tematizace nemá pro práci žádný význam; teprve vysvětlení absence

augmentu podle De Deckera a Bakkera se týká pomocí *sk*-sufixu tvořených iterativních préterit (tj. ind. impf. i ind. aor.) omezených na iónské variety, zejména epické. Také si nejsem jistý oprávněností tvrzení, že augment u těchto sloves (iterativních préterit) chybí (pouze) „téměř“ vždy.

- s. 68: Strukturu kontrahovaných sloves chápe (podává) autorka mylně: „Tyto kmenové vokály se dostávají do kontaktu s počátečními vokály osobních přípon“. „Počáteční vokály přípon“ jsou ve skutečnosti koncovými (tematickými) vokály (někdy hláskově modifikovanými) přítomného kmene!
- s. 71: Informací o „asimilaci“ (nebo „epische Zerdehnung“?), zejména o alternativních výkladech tohoto jevu, mohla autorka podat více. Viz např. Eduard Schwyzer, *Griechische Grammatik... Erster Band: Allgemeiner Teil. Lautlehre. Wortbildung. Flexion*, München 1939, s. 104-105. Čeho konkrétně, dokonce snad pro téma práce relevantního, by se měla týkat následující poznámka „Při asimilaci v Homérovi dochází ... nebo k progresivní asimilaci, kdy se druhý element přiblíží k prvnímu (Lundquist s. v. assimilation),“ mi není jasné; autorka zůstala příklad dlužná a Lundquist se asimilaci konkrétně v homérském textu vůbec nevěnuje.

Po věcné stránce je práce kvalitní, pokud odhlédneme od některých diskutabilních prvků, které jsem nastínil v třetí části posudku. Formálně je ale práce bezmála nedostatečná. **Doporučuji** ji tedy k obhajobě, navrhuji ji ovšem hodnotit pouze jako **dobrou nebo** nanejvýš, po vydaření obhajobě, **velmi dobrou**.

V Kolíně 10. 6. 2022

Ján Bakyta